

УДК 378:371.333:811.161.2:81'243

Лущик Юлія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Сумський національний аграрний університет

Пікулицька Людмила Володимирівна

старший викладач кафедри іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

Циганок Ганна Миколаївна

кандидат філологічних наук, доцент

Сумський національний аграрний університет

**ВИКОРИСТАННЯ АУДІОЛІНГВАЛЬНОГО МЕТОДУ НА
ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ІНОЗЕМНОЇ**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню аудіолінгвального методу навчання під час вивчення української мови як іноземної. У статті аналізуються принципи та критерії ефективного застосування аудіолінгвального методу в іншомовній аудиторії; розглядаються пріоритети аудіювання й говоріння над іншими видами мовленнєвої діяльності; описуються переваги цього методу в комплексі з іншими методами викладання та недоліки, які можуть з'явитися у випадку автономного використання. Зроблені висновки, що аудіолінгвальний метод може бути гарним підґрунтям на початковому етапі вивчення української мови і поєднуватися з іншими методами на заняттях.

Ключові слова: аудіолінгвальний метод, мовленнєвий зразок, імітація, іншомовне спілкування, слухання, говоріння.

Lyshchyk Yuliia, Pikulytska Luidmila, Tsyganok Hanna

Sumy National Agrarian University

**USING OF AUDIO-LINGUAL METHOD OF TEACHING UKRAINIAN AS A
FOREIGN LANGUAGE AT THE PRIMARY STAGE**

Summary: The article deals with the audio-lingual method of teaching Ukrainian as a foreign language at the primary stage. It is a main method in methodological

schools of Europe and the USA but up to now it hasn't got sufficiently widespread application in the native methodological practice. Authors notice that audio-lingual method requires new investigation. The history, essence, key principles and criteria of effective application of the audio-lingual method of teaching Ukrainian as a foreign language are studied. The audio-lingual method is an oral-based approach. It is based on Behaviorism theory. Audio-lingual activities are presented through the dialogues which students have to listen to, repeat and memorize. The dialogues illustrate social-cultural situations. By repeating and memorizing the whole dialogue or some specific parts of it, learners should emphasize on proper pronunciation, intonation, stress and rhythm usage. Authors describe expanded description of typical exercises used in audio-lingual method. They are dialogue memorization (students memorize the dialogue using mimicry and role play), repetition drill (students repeat teacher's model as quickly as they can), chain drill (students ask and answer each other one by one in a circular chain around the classroom), transformation drill (teacher provides a sentence that must be turned into something else, for example a question to be turned into a statement), question and answer drill (students should answer or ask questions very quickly), complete the dialogue (selected words are erased from a line in the dialogue – students must find and insert). As a conclusion, the main advantages of the method, in the case of its application as an integral part of the methodology of teaching Ukrainian as a foreign language, and disadvantages that may occur in the case of its remote use are described. In general, we can say that the audio-lingual method will be a good addition to the general methodology of teaching Ukrainian as a foreign language at the primary stage.

Keywords: audio-lingual method, speech pattern, imitation, foreign language communication, listening, talking.

Постановка проблеми. Методика викладання української мови як іноземної (УМІ) на сучасному етапі продовжує активно розвиватися, створюються ефективні системи навчання з використанням різних засобів та форм презентацій лексико-граматичного матеріалу. В комплексі усі системи навчання формують мовленнєву компетенцію в цілому й уміння та навички

усного й писемного мовлення зокрема. Але досягнення кінцевої мети – оволодіння українською мовою як іноземною, залежить від багатьох чинників, один з яких – це коректний підбір методів викладання.

Загальновідомо, що у методиці викладання іноземних мов існує багато методів навчання. Найпоширенішими серед них є граматико-перекладний, когнітивний, аудіовізуальний, свідомо-практичний, комунікативний, трансформаційний, аудолінгвальний [3]. Вони ж представляють структурні компоненти методів викладання мови, таких як прямі, комунікативні, текстуально-перекладні. Безперечно, кожному методу притаманні як позитивні, так і негативні аспекти, проте за певних умов кожний з методів має свою об'єктивну цінність. Незважаючи на різноманіття й широке застосування згаданих методів, у царині викладання УМІ існують проблеми, які необхідно подолати. Цікаво відзначити, що упродовж багатьох десятиліть у методичних школах Європи та США домінує, продовжуючи залишатись актуальним і сьогодні, аудіолінгвальний метод, на відміну від вітчизняної методики.

З огляду на це, на нашу думку, дослідження та аналіз аудіолінгвального методу навчання слугуватиме впровадженню корисних зарубіжних здобутків під час викладання української мови іноземцям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчує, що науково-педагогічні кола цікавляться даною проблемою. У зарубіжній практиці дослідження в цій сфері пов'язані з іменами таких науковців, як Р. Ладо [8; 7], Д. Ларсен-Фрімен [9], Ч. Фріз [6], котрі акцентували увагу на тому, що процес оволодіння мовою відбувається при багаторазовому повторюванні. Педагоги розробили цілісну систему вправ, що постійно ускладнюються. Ця система була доповнена російським лінгвістом Є. Пассовим, який запропонував усі вправи розділити не на мовні та немовні, а на комунікативні та некомунікативні, тобто такі, що відповідають ситуаціям спілкування, й формальні [4]. Корисні напрацювання в цій сфері мають українські науковці Ю. Жлуктенко [2], В. Чайка [5] та ін.

Утім, деякі аспекти навчання іноземних студентів у вітчизняних закладах вищої освіти так і залишаються не розв'язаними, зокрема й визначення ефективності навчання іншомовного спілкування за допомогою аудіолінгвального методу.

Мета статті – висвітлити актуальність використання аудіолінгвального методу під час вивчення УМІ в закладах вищої освіти. Завдання: 1) проаналізувати теоретичні засади аудіолінгвального методу викладання УМІ на сучасному етапі; 2) обґрунтувати доцільність використання аудіолінгвального методу на заняттях; 3) розкрити методичні особливості використання цього методу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історії методики викладання іноземних мов засвідчує, що дана галузь завжди була зорієнтована на пошуки найраціональнішого способу навчання. Традиційно не тільки зміст та завдання, але й методи навчання іноземних мов перебували у тісному взаємозв'язку із запитамі суспільства. Отже, на сучасному етапі, коли практичність використання мови стоїть на першому місці, доречно використовувати методи, котрі якнайкраще будуть сприяти підготовці студентів до іншомовного спілкування. Фахівці, що займаються навчанням іноземних мов, у нашому випадку української, мають використовувати різноманіття таких форм і методів, що стимулюватимуть і заохочуватимуть мовленнєву активність. У науковій дискусії щодо методів навчання вітчизняний дослідник В. Чайка, чию думку ми поділяємо, зазначає, «без них неможливо досягнути поставлених цілей, реалізувати зміст навчального матеріалу, організувати пізнавальну діяльність учнів. Метод навчання – важлива ланка в дидактичній системі «мета – зміст – методи – форми – результат навчання» [5, с. 238].

Метод (грец. «methodos» - спосіб пізнання) навчання – упорядкована сукупність методичних прийомів, дій та операцій, за допомогою яких організовується навчальна діяльність учнів і процес засвоєння знань.

Традиційно аудіолінгвальний метод навчання іноземних мов – це метод, який спирається на слуховий канал сприйняття, передбачає багаторазове

прослуховування та промовляння мовленнєвих моделей, що веде до утворення певних мовних автоматизмів. Підґрунтям виступає психологічна теорія біхевіоризму, зокрема, концепції оволодіння мовою через імітування, багаторазове повторення мовленнєвих зразків, що в подальшому сприяє формуванню комунікативних навичок [1].

Очевидно, що ефективне навчання іноземної мови на засадах аудіолінгвального методу можливе при дотриманні характерних для нього принципів. На деяких з них вважаємо доречним зупинитися більш детально.

Так, дослідниця Л. Аніпкіна, висвітлюючи основні принципи аудіолінгвального методу, акцентує увагу на тому, що: по-перше, в його основі лежить оволодіння мовленнєвими зразками; по-друге, мова реалізується в усній формі; по-третє, автоматизація навичок відбувається через тренування шляхом багаторазового повторення мовленнєвих зразків та, по-четверте, навички автоматизуються до несвідомого відтворення [1].

Вітчизняний науковець Ю. Жлуктенко, спираючись на дослідження американських вчених Ч. Фріза й Р. Ладло, характерними принципами аудіолінгвального методу визначає наступні: принцип глобальності, принцип ситуативності, принцип безперекладності, принцип зорово-слухового синтезу [2]. Зокрема, принцип глобальності передбачає сприйняття лексичного матеріалу глобально на слух у вигляді зразків (моделей). Відповідно до принципу ситуативності матеріал презентується у вигляді діалогів, що відображають ситуації повсякденного життя, а лексичний матеріал об'єднаний навколо підібраних ситуацій. Принцип безперекладності виключає рідну мову з системи навчання лексики. Принцип зорово-слухового синтезу передбачає широке використання аудіо та відеозаписів [2].

Викладені вище теоретико-педагогічні засади аудіолінгвального методу обумовлюють організацію практичної діяльності викладача й студента під час викладання й вивчення УМІ.

Безперечно, студент має вільно користуватися мовою у спілкуванні. Щоб досягти цього, він має автоматично завчити ситуативні зразки, не

замислюючись про правила. Завдяки цьому у студента з'являється впевненість і долається бар'єр спілкування.

Крім того, викладач і студент у навчальному процесі мають певні ролі. При застосуванні аудіолінгвального методу викладач відіграє домінуючу роль. З одного боку, педагог як диригент оркестру контролює мовну поведінку студента, несе відповідальність за добір мовних вправ, кращих для імітації. Він спостерігає за правильністю аудіювання і повторення; регулює темп курсу; класифікує, дозує та при необхідності складає додаткові вправи; пояснює матеріал; виправляє помилки при навчанні; направляє і керує всією діяльністю студентів. З іншого боку, студент у свою чергу є імітатором, який швидко реагує на настанови викладача [9].

Вагомий аспект навчального процесу на засадах аудіолінгвального методу полягає в тому, що новий вокабуляр та граматики української мови для іноземців подаються через діалоги. Діалоги вивчаються через імітування та кількаразове повторення до повної автоматизації. Модель вважається засвоєною тільки в тому випадку, коли студент може користуватися нею у спілкуванні. Зазвичай діалоги ілюструють соціокультурні сфери життя, як-от: вітання, прощання, погода, хобі тощо. При цьому студент має максимально правильно відтворити українську вимову, наголос та інтонацію, що є важливими під час вивчення. Граматика не пояснюється через правила, проте широко використовуються таблиці та вправи на підстановку.

У педагогічних колах, зайнятих дослідженнями аудіолінгвального методу традиційно велика увага приділяється особливостям рідної мови з акцентом на специфіку й різницю вимови [1; 2; 9; 4; 8; 6].

Що не менш важливо, аудіолінгвальний метод передбачає широке використання технічних засобів навчання, інноваційних комунікаційних засобів, комп'ютерних технологій тощо.

З методичної точки зору надзвичайно цінним вважаємо педагогічний досвід британської дослідниці Д. Ларсон-Фрімен, яка описує способи використання цього методу на заняттях з іноземної мови [9]. Так, на початку

заняття студенти слухають короткий діалог, а потім вони відтворюють його по черзі з викладачем. Після заучування однієї з ролей вони переключаються на запам'ятовування іншої. Як один із способів групової роботи, викладач організовує дві підгрупи, де кожна має свою роль для заучування. Після повного запам'ятовування діалогу, індивідуальні пари студентів відтворюють діалог.

Навчання діалогу складається з трьох компонентів: 1) засвоєння звукової системи – прослуховування діалогу до тих пір, поки студент не зможе правильно відтворити слово за викладачем; 2) розкриття лексичного значення слова за допомогою ілюстрацій чи перекладу слів рідною мовою студента; 3) заучування діалогу напам'ять.

У діалог включають певні мовленнєві моделі та граматичні структури. Ці моделі активізуються під час використання різних вправ, таких як-от: імітування, «ланцюжок», вправи на підстановку, «запитання – відповідь», доповнення діалогу [9, с. 47-50], котрі ми розглянемо докладніше.

Під час виконання вправ з імітування слова, словосполучення, короткі фрази повторюються за викладачем чи диктором до автоматичного запам'ятовування. Промовляння слід здійснювати завжди вголос, адже саме гучне, артикульоване, багаторазове промовляння з точною імітацією вимови носіїв мови викликає в нервовій системі зворотний мовленнєвий резонанс. Цей процес приводить до появи нових мовленнєвих зразків.

Проводячи вправу «ланцюжок», викладач запитує кожного студента, а той у свою чергу відповідає. Потім студент повертається та запитує свого сусіда. Цей ланцюг продовжується до тих пір, поки всі студенти не дадуть відповідь на запитання. Такий вид роботи дає змогу викладачу перевірити правильність мовлення кожного студента групи.

У вправах на підстановку вимагається змінити один елемент у мовному зразку, в якому відкрите одне місце для підстановки.

Вправа «запитання – відповідь» передбачає тренування вміння студентів надавати відповіді, адекватні до певних ситуацій. Студент має швидко відповідати на запитання викладача.

У такому виді роботи, як доповнення діалогу, йдеться про те, що студентам необхідно доповнити вивчений діалог пропущеними словами.

У цілому, всі ці вправи є підготовчим етапом до спонтанної розмови [9, с. 47-50].

Уведення матеріалу підпорядковане принципу усного випередження, і візуальна текстова опора на цьому етапі використовується лише як допоміжний засіб навчання. Цим зумовлена послідовність виконання навчальних завдань: багаторазове аудіювання, багаторазове промовляння, і лише потім – читання, писання, мовні вправи.

Безперечно, діяльність викладача української мови як іноземної має бути спрямована на формування лексичної бази. У цій площині велика увага приділяється словнику-мінімуму. На початковому етапі навчання вокабуляр студента-іноземця, котрий вивчає українську мову, обмежується невеликою кількістю слів, що необхідні для вивчення звуків і роботи за моделями. Вивчення лексичних одиниць відбувається шляхом демонстрації значення слова у відповідному контексті [2, с.84].

Більша частина часу в процесі навчання (80 – 85 %) відводиться на практику, і лише 15 – 20% займають коментарі і пояснення [2, с.84]. Намагатися запам'ятати ту чи іншу фразу не потрібно, оскільки вона, як правило, запам'ятовується автоматично в результаті багаторазового прослуховування.

Структури для вивчення підбираються за принципом частотності вживання, типовості та виключення синонімів. При підборі матеріалу також порівнюються рідна мова та мова, що вивчається, з метою виявлення можливих труднощів. Важливим є дотримання поступового наростання труднощів, виявлених в результаті порівняння мов. Однак, під час занять використання

рідної мови зводиться до мінімуму, на уроці створюється імітація мовного середовища.

Однак, варто зазначити, що, одним із недоліків аудіолінгвального методу є недостатня увага його прибічників до необхідності формувати навички іншомовного читання й письма. Наприклад, на думку науковців Р. Ладо й Ч. Фріза, навички читання не мають самостійного характеру [7; 6]. Студенти читають та пишуть тільки те, що дуже добре засвоїлось усно.

Слід зазначити, що аудіолінгвальний метод навчання не набув широкої популярності, але дав поштовх до використання технічних засобів навчання. Завдяки сучасним мультимедійним системам, аудіо- та відео програмам студенти вчаться сприймати інформацію на слух, повторювати та відпрацьовувати вимову. Іншими словами, технічні засоби навчання є важливими й безцінними пристроями реалізації аудіолінгвального методу навчання іноземної мови, і їхнє значення постійно актуалізується з розвитком комп'ютерних технологій, мобільних засобів тощо.

Висновки. Можна зазначити, що використання аудіолінгвального методу є вагомим внеском у методику викладання української мови як іноземної. Серед переваг цього методу ми бачимо чітку постановку цілі навчання, визначення шляхів досягнення цієї мети через різноманітні вправи, оволодіння граматикую шляхом засвоєння мовних зразків, послідовного вивчення лексичного матеріалу, завдяки використанню сучасних технічних засобів та напрацювання спеціальних вправ.

У той же час аудіолінгвальний метод має певні недоліки. Зокрема, ця методика звертає мало уваги на особистість студента й обмежує його ініціативу, адже він мусить заучувати готові запропоновані моделі. Разом з тим, у цій методиці недостатньо уваги приділяється опорі на соціокультурний аспект. Ще один мінус цього методу в тому, що він слабо розвиває комунікативну компетенцію.

Крім того, аудіолінгвальний метод може тільки використовуватися в очній формі навчання, тому що заміна викладача – носія мови комп'ютером

знижує ефективність вивчення будь-якої мови, у тому числі української як іноземної.

Презентоване дослідження не є вичерпним, що вможливило перспективу подальших розвідок у цьому напрямку. Більш детального вивчення та аналізу потребують питання пошуку шляхів удосконалення навчального процесу, розробки системи вправ та підбір тематики для студентів різних спеціальностей на основі аудіолінгвального методу, можливостей ефективного використання технічних та мультимедійних засобів навчання.

Список літератури:

1. Анипкина Л. Н. Аудиолингвальный метод преподавания русского языка как иностранного. *Педагогический журнал*. 2018. Т. 8. № 1А. С. 174 – 181
2. Жлуктенко Ю.О. Навчання іноземних мов за методичною системою Ч. Фріза - Р. Ладо. Київ: Рад. школа, 1989. 105 с.
3. Лебединский С.И., Гербик Л.Ф. Методика преподавания русского языка как иностранного: учебное пособие. Минск, 2011. 309 с.
4. Пассов Е.И. Аудиолингвальный метод обучения иноязычному говорению. Москва: Просвещение, 1991. 214 с.
5. Чайка В.М. Основи дидактики: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2011. 238с.
6. Fries Ch. C. Teaching and learning English as a foreign language. Michigan: University of Michigan Press, 1945. 153 p.
7. Lado R. Language teaching: a scientific approach. New York: McGraw-Hill, 1964. 239 p.
8. Lado R. Linguistics across cultures: applied linguistics (for language teachers). Michigan: University of Michigan Press, 1957. 141 p.
9. Larsen-Freeman D. Techniques and principles in language teaching. Oxford: Oxford University Press, 2000. 208 p.

References:

1. Anipkina L.N. (2018) Audiolingval'nyi metod prepodavaniya russkogo yazyka kak inostrannogo [Audio-lingual method of teaching Russian as a foreign language]. *Pedagogicheskii zhurnal* [Pedagogical Journal], 8 (1A), p. 174-181.
2. Zhluktenko Yu. O. (1989) Navchannia inozemnyh mov za metodychnoyu systemoyu Ch. Friza – R. Lado [Foreign languages teaching by the methodological system of Ch. Frice – R. Lado]. Kyiv: Radanska. Shkola.
3. Lebedinskii S.I., Gerbik L.F. (2011) Metodika prepodavaniya russkogo yazyka kak inostrannogo [Methodology of teaching Russian as a foreign language]. Minsk.
4. Passov E.I. (1991) Audiolingvalni metod obychenia inoyazuchnomy govoreniyu [Audiolingual method of teaching foreign language speaking]. Moskva: Prosvishchenie.
5. Chaika V.M. (2011) Osnovy dydaktyky [Basics of didactics]. Kyiv: Akademydav.
6. Fries Ch. C. (1945) Teaching and learning English as a foreign language. Michigan: University of Michigan Press.
7. Lado R. (1964) Language teaching: a scientific approach. New York: McGraw-Hill.
8. Lado R.(1957) Linguistics across cultures: applied linguistics (for language teachers). Michigan: University of Michigan Press.
9. Larsen-Freeman D. (2000) Techniques and principles in language teaching. Oxford: Oxford University Press.